מתוך "איש על העדה", ספר הכינוס למחשבת-היהדות, עורך: ד"ר יצחק אייזנר, הוצאת משרד החינוך והתרבות/המחלקה לתרבות תורנית, ירושלים, תשל"ג

אתר דעת - מכללת הרצוג
ספריה
בית המדרש לימודי היהדות
SEMINARY OF JUDAIC

איש על העדה

ספר הכינוס למחשבת־היהדות

ערוך בידי
ד"ר יצחק אייזנר

בית המדרש לרבנים בארצות הברית
THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA - LIBRARY
3972
נוה שכטר
ירושלים
Neve Schechter
Jerusalem
X
41
vol. 13

משרד החינוך והתרבות / המחלקה לתרבות תורנית
ירושלים — תשל"ג

ספריה
www.daat.ac.il
בית המדרש לימודי היהדות
SEMINARY OF JUDAIC STUDIES

BM 30 . M3 E13
- 69254 -

אתר דעת - מכללת הרצוג

המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות
מגישה בזה קובץ הרצאות שנשמעו בכינוס השנתי השלושה עשר
למחשבת־היהדות שהתקיים בירושלים בחוה"מ סוכות תשכ"ח.

המאמרים שבקובץ זה ערוכים בדרך־כלל לפי סדר ההרצאות בכינוס,
פרט למקרים שהענין חייב שינוי הסדר.

©

הוצאת המדפיס הממשלתי

נדפס בדפוס "אחוה" — ירושלים תשל"ג

Printed in Israel

www.daat.ac.il

תוכן

עם חספר / י. א. 7

דברי פתיחה / ד"ר י. בן ששון 11

מדור א: ההנהגה הרוחנית באספקלריית המקורות

פרופ' י. מ. גרינץ / ההנהגה האידיאלית בהשקפה המקראית 17

אברהם קריב / מנהיגות בישראל באספקלריה של חז"ל 33

ד"ר מ. ה. בן שמאי / מסכת אבות ספרו של מנהיג רוחני 77

פרופ' מ. בר / על מקומם של תלמידי חכמים בהנהגת הצבור 105

פרופ' ז. פלק / סמכותה של ההנהגה הרוחנית בהלכה 121

מדור ב: דיוקנאות של הנהגה במחשבת הדורות

הרב פרופ' ש. ב. אורבך ז"ל / הרהורים על הנהגה רוחנית בחגות ימי הביניים 135

ד"ר מ. ברויאר / הישיבה כמוסד להכשרת מנהיגות דתית בימי הביניים 147

ש. הקשר / מנהיג, דיין ומורה 161

ד"ר מ. פוזן / היסודות הרוחניים של ההנהגה בחסידות 195

פרופ' א. שטרן / ההנהגה הרוחנית בתפיסת האורטודוקסיה בגרמניה 207

הרב ח. ישעיהו הדרי / ההנהגה הרוחנית במשנת הראי"ה קוק 225

מדור ג: הרב ועדתו — בעיר ובכפר — רב שיח

הרב ברוך רבינוביץ / הרב וסמכותו 239

הרב י. ז. דיסקין ז"ל / הרב במושבה 257

הרב י. שטיגליץ / הרב במושב 267

www.daat.ac.il

אתר דעת - מכללת הרצוג

מדור ד: הנהגה רוחנית לדורנו — הכשרתה ודמותה — סימפוזיונים

דרכי הכשרה של מנהיגות רוחנית־דתית לדורנו

פרופ׳ ע. צ. מלמד 279
ד״ר מ. ברויאר 293
הרב ר. קצנלבוגן ז״ל 301

דמותה של הנהגה רוחנית־דתית בדורנו

מ. אונא 313
הרב י. י. פרנקל 329
עו״ד נ. ליפשיץ 343

נספחים

הרבנות בישראל — דעות, הצעות ותכניות — מבחר מתוך פרסומי העתים

הרב א. י. הכהן קוק / כבוד הרבנות הרצאתו בכנס בחירת הרבנות הראשית 355
תכנית הישיבה המרכזית והעולמית הרב י. י. וינברג / דמות הרב ותפקידו, לפי ר׳ עזריאל הילדסהיימר 363
הרב מ. ברלין / הרבנות בארץ ובגולה 364
ר׳ בנימין / אותות ואותיות 365
פרופ׳ א. ש. רוזנטל / פרופ׳ א. א. אורבך / התכנית להקמת מוסד להכשרת רבנים 370
הרב י. יעקובויץ / רבנים וראשי ישיבות 373
ד״ר זרח ורהפטיג / הרב בחברה 382

דמותו של רב בישראל — סימפוזיון מערכת ״המעין״

385
מ. ברויאר
הרב מ. מונק
הרב ר. קצנלבוגן
משה ארנד
הרב נתן אורטנר
מ. בר־אשר
י. כהן

www.daat.ac.il

עם הספר

המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות מוצי־אה בזה לאור קובץ רביעי בסדרת אספי ההרצאות של הכינוסים השנתיים למחשבת היהדות הנערכים על ידה. קובץ זה מוקדש לדיוני הכינוס השלושה־עשר על הנושא "איש על העדה", והוא נחלק לשלוש קבוצות: קבוצה אחת דנה בהשתקפותה של דמות ההנהגה במקורות וב־תקופות הקודמות מבחינה היסטורית. השניה עוסקת בכהונת הרבנות מבחינה תפקודית בהתאם למשימה המוג־דרת של פעולתה. הקבוצה השלישית מסכמת את הדיונים בשני סימפוזיונים, שהוקדשו לנושאים המשלימים זה את זה:

1. "הנהגה רוחנית לדורנו — דמותה והכשרתה."
2. "דמותה של הנהגה רוחנית־דתית בדורנו."

מאז הכינוס הלכו לעולמם חמשה אישים יקרים, ולא זכינו שהם יראו דבריהם המובאים בקובץ זה:

הרב ר' רפאל קצנלנבוגן ז"ל, מגדולי התורה ומיקירי ירו־שלים ממש (ולא רק לפי התואר שעטרוהו בו), היה מן המשתתפים הקבועים של הכינוסים השנתיים למחשבת

www.daat.ac.il

היהדות. בהופעתו העממית המלבבת ובשורשיותו היהודית העסיסית, בדרך שיחו ושיגו המיוחדים הוסיף תמיד גוון מיוחד לקשת המרצים ולדעותיהם.

הרב פרופ' ש. ב. אורבך ז"ל, גם הוא אזרח קבוע אצלנו, העשיר תמיד את שומעיו במזיגה המופלאה של שליטה בעולם מחשבת ישראל של כל ההורות וידיעה מקיפה בפי־לוסופיה הכללית המודרנית ואף העתיקה.

הרב י. דיסקין ז"ל — לאחרונה רבה של פרדס חנה. על דרך עבודתו דיבר בכינוסנו, והוא האציל הרבה מקסמו האישי ומיחוסו המשפחתי על מקום כהונתו ועל מוסדות החינוך שבו, אשר הגיעו בזמנו לשגשוג מיוחד.

הרב נתן רענן־קוק ז"ל הנחה את הסימפוזיון האחרון שבכינוס. נסיונו בעיצוב דמותה המיוחדת של ישיבת "מרכז הרב" אשר הרב רענן חתנא דבי נשיאה היה הממ־שיך בטיפותה, המכשיר אותו במיוחד לתפקידו ברב־שיח זה, שהיה מוקדש לבעיה של הכשרת מנהיגות רוחנית־דתית בדורנו. תלמידיו בישיבה תרמו תרומה לא מבוטלת בגשו־שים לפתור את הבעיה הקשה הזאת.

בנספח בסיפוזיון "המעין" הבאנו את דבריו של הרב משה מונק ז"ל, מן המחנכים המובהקים בעליית הנוער הדתית. מעמדו כבן למשפחת רבנים ידועה של מחנכים באשכנז ומגשימי השיטה של "תורה עם דרך ארץ" משתקף בדבריו. זכר כולם לברכה.

הקובץ מופיע בריווח זמן מאז קיומו של הכינוס. אקטו־אליות מיוחדת נועדה לנושא בתקופה האחרונה, שבעיית ההנהגה הרוחנית־תורנית במדינת ישראל עלתה בה בכל חריפותה ומשקלה, ומעסיקה את הישוב במדה שלא הת־עוררה בו, מאז הווסדה של הרבנות הראשית בימי הראי"ה

www.daat.ac.il

קוק זצ"ל. עובדה זאת הגיעה את המחלקה לחרוג מן המקובל אצלה ולהרחיב את המסגרת של הקובץ מעבר להרצאות שהושמעו בכינוס, ולכלול בתוכו הרצאה משלי־מה על מעמדו של הרב באשכנז בשלהי ימי הביניים, בשם: מנהיג ודיין ומורה. וכן כנספחים — לקט מאמרים ודיונים שהוקדשו להכשרת הנהגה לעדה ולתפקידה וכן למעמדה של הרבנות מאז כינונה ועד היום הזה.

צר לנו על שמטעמים שאינם תלויים לא במרצה הנכבד ולא במערכת — לא עלה בידנו לכלול בקובץ את הרצאתו החשובה של פרופ' ד"ר יעקב כץ על הנושא "עקרונות הסמכות של ההנהגה הרוחנית בישראל בעבר ובהווה". המחלקה מקווה שהאתור בהופעת הקובץ ימצא את צידו־קו בכך, שעם יציאתו לאור יוכל לסייע כמורה דרך וכמ־כוון, לכל אותם חוגים במדינת ישראל ובתפוצות שעליהם מוטל לקבוע דמותה של ההנהגה הרוחנית־דתית לדורנו.

י. א.

www.daat.ac.il